

Dan veselja.

Dolu so se pripravljali na veliko slavnost. Vsa vas je bila na nogah, vsak je hotel biti bolj priden. Ženske so čedile okrog hiš, posebno one, pri katerih je imela hiša obrnjeno pročelje na cesto. Vsaka najmanjša pajčevina je morala z zida; okna so okrasili s cveticami; nad vrata so privezali šopke cvetic, in prag še v svojem življenju ni občutil tako trde metle kot danes.

Po cesti je zdajpazdaj prihitela kopica otrok, obložena s svežim, dehtečim smrečjem. Tam na sredi vasi pred župniščem in šolo je bil že velik kup smrekovih vejic, a še vedno so jih nanašali otroci. Nihče se ni hotel utruditi pri tem delu. Nekateri so morali še ustavljati, naj ne hitijo tako, kot bi jim gorela voda za petami. A kdo bi ne hotel in ne izkušal kaj pripomoči k slavnosti, ki se je bližala vaščanom. Bila je že sobota, in na nedeljo je bila določena nova maša, ki jo bo daroval mladenič iz Dola, Smoletov gospod... Že dolgo časa ni zadela vasi ta čast. Zato so bili vaščani tega dogodka še bolj veseli. Izkazati so se hoteli, da znajo tudi oni kaj narediti in da vedo spoštovati in slaviti svoje ljudi, ki povišujejo ugled cele vasi in župnije.

Tako so si mislili vaščani in zato so tudi ponosni na svojega izvoženca. Iz vsake hiše je kdo kaj pripomogel, da se je vas primerno okrasila. Ženske so skrbele, da je bilo doma, pred hišo in pred hlevom, vse v redu; otroci so nanašali smrečja, a dekleta so pletla vence. Bogatejši gospodarji so pa dali vitkih smrek, da so jih fantje posekali, omajili in pripeljali v vas. Tam so mame lepo okrasili z zelenjem in jih postavili po dva in dva vštric ob cesti. Zvezali so pa mlaje s kitami iz smrečja, v katerih je bilo vpletenih polno trakov in cvetja. Spodaj so pa naredili iz zelenja nekak okvir k deski, na kateri je bil napisan pozdrav novomašniku. Seveda vse to ni bilo posebno spretno in umetno narejeno, a poznalo se je, da je imel domači umetnik dobro voljo in da se je potrudil...

Najlepša mlaja so postavili fantje pred cerkev in pred župnišče. Ko je bilo vse narejeno, so krepki fantje zavriskali, da se je razlegalo daleč naokrog. To res ni bilo posebno spodobno za tako svečanost — toda kdo bo zameril mladeničem, če jim je vriskalo tudi srce samega veselja, da so naredili vse tako lepo in primerno dnevu, ki je stal pred pragom.

* * *

Tisti čas je sedela v nizki koči kraj vasi trojica presrečnih ljudi. Bili so to Smoletovi. Novomašnik, ki mu je prirejala vsa vas ta znamenja spoštovanja, njegova presrečna, stara mati in sestra. Vsi so bili nenavadno veseli, kajti stali so tudi pred pragom sreče, po mnogih vročih dnevih boja in truda.

Šin Ivan je pripovedoval materi in sestri o svojem dijaškem življenju, ki ga je imel za sabo. O mnogih zadevah je vedela mati že prej iz pri-

povedovanja svojega sina, a vedno je še rada poslušala o raznoterih doživljajih. Pripovedoval je o uboštvu, ki ga je trlo, in z nekakim veseljem se je spominjal onih časov, ker jih je srečno prestal, dasiravno so bili hudi in kruti...

Materi se je storjilo milo, in oblile so jo solze. Vedela je sicer, da mu ni bilo nikdar dobro, a da je bilo še hujše, kot je ona mislila, to jo je peklo...

Sin je obrnil pogovor drugam, ker ni hotel žalostiti matere. Govorili so po vrsti o vsem, kar se je dogodilo važnega za časa njegovih študij. Mnogo grenkega je bilo v teh spominih, ki so si jih vzbujali. Spomnili so se tudi očeta in vsi so umolknili... Zazdelo se jim je, da je nekdo razgrnil nad njimi črn plašč. Vsem je bilo neizrečeno težko pri srcu...

Imel je Ivan očeta, dobrega in skrbnega, da si ni mogel misliti boljšega. Bil je krojač. Delal je cele noči zanj in za njegovo srečo. Rad je imel njega, dasiravno mu ni nikdar tega povedal... Iz oči mu je bral to ljubezen, kadar ga je posvaril, če je naredil kaj napačnega, ali če ga je obdaril, kadar je zaslužil. Tih je bil njegov oče; a kadar je kaj rekel, ga je moral poslušati vsakdo. Tak učinek so naredile njegove besede na slehernega. Tudi on si je zapisal vsako njegovo besedo globoko v srce in jih hranil kot bisere, ki ne izgube veljave nikdar in nikjer...

Ko je hodil Ivan v mestne šole, ga je prišel oče večkrat obiskat in ga je skrbno izpraševal, kako se mu godi. Dogodilo se je, da mu je enkrat malo potožil zaradi hrane. Jedel je namreč samo dvakrat na dan, in oče je takoj doplačal še nekaj, da ni trpel sin pomanjkanja. A ko je on izvedel, da dela oče zaradi njega noč in dan, je hotel na vsak način rajši malo potrpeti, kakor da bi se oče tako mučil. Ko je to očetu povedal, je rekel: „Ne, Ivan! Dokler te roke gibljejo, boš imel kolikor rabiš, ali vsaj kolikor ti bom mogel dati!“ — Samo to mu je rekel, in on je začutil, koliko ljubezni in požrtovalnosti ima to zlato očetovsko srce. Kmalu nato je dobil v mestu nekaj podpore, da je očetu olajšal naporno delo.

Nekoč ga je peljal oče v mesto. Bilo je v začetku leta, ko je stopil v sedmi razred gimnazije. V mestu sta imela precej opraviti. Zakasnila sta se tako, da se je oče vračal šele ponoči.

Ko pride domov, hoče peljati konja nazaj h kmetu, ki mu ga je bil posodil. Mej potjo pa se je žival nečesa prestrašila, pa je začela divje tolči s kopiti. Smole je konja miril in miril, a uporna žival se naenkrat zasuče in udari s kopitom — proti njemu. Zadel ga je na koleno, da je siromak nezavesten obležal.

Še tisto noč so peljali Smoleta v bolnišnico. Imel je zdrobljeno kost, in noga je začela otekati. Ivan je izvedel o nesreči takoj drugi dan. Prišli sta k njemu mati in sestra. Vsi trije so se napotili v bolnišnico. Stali so ob postelji predragega očeta in jokali. Bili so vsi obupani. Najmanjši žarek nadeje jim ni sladil groznih ur, ki so jih prečuli v strahu in trepetu, da bi jim ne umrl oče... Toda sklenjeno je bilo drugače. Prišla je smrt in jim je vzela dragega očeta. —

Žalostni dnevi so nastopili za ubogo družino. Tedaj je Ivan še bridkeje čutil, kaj mu je bil oče. Ni ga imel več, a imel je še nauke v srcu, ki mu jih je bil on podaril — in ti so ga vodili odslej po potih bednega, sirotnega življenja...

* * *

S pomočjo dobrih ljudi je mladenič vendarle dovršil šole in vstopil v semenišče. Danes pa se je poslavljal od dijaških let. Vendar se je veselil, da je došel tako daleč in je dosegel cilj, ki ga je zrl pred seboj toliko let. Veselje mu je kalil danes samo spomin na dragega očeta, ki je umrl tako nesrečne smrti. Tolažilo ga je pa upanje, da mu je zdaj boljše v boljšem življenju...

Zvečer so se odpravili novomašnik, mati in sestra v župnišče, kamor so jih povabili. Tudi prenočišča so jim dali tam; saj doma še poštene sobice ni bilo, kjer bi se lahko v miru počivalo. Bili so pač ubogi...

Drugo jutro, takoj po prvi maši, so začeli fantje na bližnjem gričku nabijati možnarje. Ob določeni uri so ustrelili iz vseh naenkrat, kot bi dali znamenje, da je to pričetek slavnosti. Zazvonili so zvonovi tako slovesno in ubrano, kot že dolgo časa ne. Pritrkavali so na vse načine, kot znajo le kmetski fantje, ki so sicer debelih in močnih pesti, a tudi tankih ušes in jim ni vsaka vseh. Daleč naokrog se je čulo zvonjenje in pritrkavanje. Vsako srce je gnalo neznano čuvstvo in hrepenenje v cerkev, okrog katere je stalo veliko mlajev z lepimi tro- in dvobarvnimi zastavami in zastavicami.

Vse je bilo svečano in praznično. Že na vnanje se je kazalo veličastvo tega dneva, — kako bi se ne vzbujalo tudi v srcih?

Najbolj srečen je bil Ivan in ž njim njegova mati in sestra. Ženica je mislila, da je v raj, tako vesela je bila vsega. — Mnogo povablencev, sorodnikov in prijateljev, podpornikov in dobrotnikov novomašnikovih je bilo v župnišču, in stara mamica se je najbolje počutila med njimi, dasiravno so prišli tudi mnogi gospodje, s katerimi ona še ni govorila v življenju. Toda danes se ji je zdelo, da so to vsi njeni sinovi, saj so tako prijazno govorili ž njo, kot lastni sin, in ji častitali in jo blagrovati, da je tako dobro odgojila svojega Ivana.

Kmalu se je približal čas za sveto daritev. V zvoniku so začeli še ubranejše pritrkavati, možnarji pa so pokali kar naprej. Nebroj ljudstva se je usipalo v cerkev, veliko jih je stalo naokrog, da se malo ogledajo, kam so prišli, posebno oni iz sosednjih župnij. Po polju so se vrstile dolge vrste, vse je hitelo k cerkvi.

Naposled so zvonovi utihnili. A kmalu se je zopet oglasil navečji s svojim mogočnim glasom. Razvrstil se je izprevod proti cerkvi, in ljudstvo se je zgrnilo od desne in leve...

* * *

Tisti čas je sedel v eni večjih vaških hiš mladenič bledega in suhega obraza. Sedel je v podstrešni sobi in si hotel s čitanjem preganjati dolgčas. K maši je šel zjutraj. Zadnji je šel, kot navadno, potem pa se je skril v svojo sobo, in neljubi spomini so prišli k njemu vasovat v to samotno sobo . . .

Tudi on je bil nekaj dijak in z Ivanom sta bila sošolca. Njegovi stariši so bili precej premožni in v mestu se mu je godilo prav dobro. Ivan mu je včasih potožil, da mora trpeti glad, toda Brodarjev Andrejče se mu je smejal, češ, kaj je prišel v mestne šole?

Ivanu je bilo seveda vsled tega hudo, toda molčal je in ni nikdar več omenil Andrejčetu o svoji bedi.

V šoli je Andrejče prav slabo napredoval. Imel je vsega dovolj, zato ga knjiga ni veselila. Njegov oče, ki je bil previden mož, mu je preskrbel učitelja, ki mu je pomagal, kjer ni šlo. Ker je izvedel, da je Smoletov Ivan med najboljšimi, je naprosil njega, naj mu poučuje sina. Seveda je prevzel Ivan to z največjim veseljem, ker je pri tem nekaj zaslužil in je hotel tudi svojemu rojaku in prljateljju koristiti. Andrejče je kmalu bolje napredoval, posebno, ker ga je Ivan tako lepo vzpodbujal . . . Sčasoma pa se je Andrejče prevzel, češ, da se tudi sam lahko uči, brez Ivanove pomoči. To je očetu ugajalo. Zato je sinu odvzel pomočnika; vendar je Ivan dobival redno od hvaležnega Andrejčkovega očeta nekaj podpore.

Toda Brodarjevemu ni šlo več tako gladko v šoli kot prej. Vedno bolj je nazadoval in se je polenil popolnoma. Ivana ni več maral. Pravil je, da sam ne ve dosti, in dobil je drugega. Pomagalo pa vendarle ni nič. Fant se ni hotel potruditi, a v glavo mu ni mogel nihče vlivati znanosti.

Drugo šolo je še za silo dovršil, a dalje ni šlo. Vse prigovarjanje očetovo ni pomagalo. Bil je ž njim strog, a vse zastonj. Vzel ga je domov, kjer se je moral poprijeti kmetijskega dela. — Ivan pa je lepo študiral v pomanjkanju in siromaštvu ter dosegel zaželjeni cilj.

Danes je sedel Brodarjev Andrej v svoji sobi in je premišljal dose-danje svoje življenje. Spoznal je, da ni bilo kaj prida in da je zamudil marsikaj, kar bi mu bilo mnogo koristilo v tem in morda v prihodnjem življenju . . .

Mladenič se je kesal. V duhu je videl Ivana, kako je srečen zdaj pred altarjem, ko daruje prvo sveto daritev. Videl je v duhu pobožno množico, ki se ji samega ponosa, da ima takega častitega rojaka pred seboj, povzdiguje srce v nadzemske višave . . . In vendar bi bil tudi on lahko danes tako srečen. O, kako bi veselilo to njegovo staro mater! — Gotovo ji mora biti zdaj neizrečeno težko, če se spomni nazaj . . .

Zunaj so zazvonili zvonovi in so dali znamenje za povzdigovanje. Andreja je neznana moč zvabila tja pred cerkev, da bi vsaj od daleč gledal srečnega Ivana. Skrivoma se splazi iz sobe in gre pred cerkev . . .

Nekaj znancev je stalo tudi pred vrati. Njega je oblila rdečica. Na obrazih jim je čital, da mislijo vsi eno: Vidiš, tudi ti bi bil zdaj lahko na Ivanovem mestu!

Andrej je pokleknil za vrata, da ne bi uprl kdo vanj pogleda, ker ga je to navdajalo z boleščjo.

Množica je pokleknila po celi cerkvi, in pokleknil je tudi on.

Klečal je dolgo in molil tako iskreno, kot že davno ne. V otožne misli zatopljen, je začutil na svojem licu gorko solzo kesanja in v svojem srcu pekočo vest, ki ga je glasno opominjala: „Ni bilo prav, ni bilo! — —“

Maša je minila. Ljudje so vstali, da se umaknejo iz cerkve. Med prvimi je bil Andrej, ker ni hotel, da bi kdo gledal porogljivo in ga presojal.

Šel je nazaj v svojo sobo. Razjokal se je nad svojo izgubljeno mladostjo . . .

Zunaj so pa zvonili zvonovi tako lepo ubrano kot bi vabili tudi njega na nova pota, polna nadej in veselja, vzorov in naporov, ki vodijo v kraj večne slave. — — —

Slavko Slavič.

Pol za smeh, pol za res.

Iz torbe o. Ivana Svetokriškega.

(Priredil *Josip Balič.*)

12. Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade.

Na dvoru portugalskega kralja Ferdinanda je bil v službi bogaboječ in prikupljiv mladenič. Vsi so ga radi imeli. Le neki sodvorjanič mu je bil nevoščljiv ter ga je sovražil. Naposled zapelje grda zavist hudobneža tako daleč, da očrni pri kralju priljubljenega dvornika, češ da je sumljivega vedenja nasproti kraljici Elizabeti. Kralj je verjel natolcevanju, se silno raztogotil in ukazal delavcem, ki so ravno žgali apno, naj družega dne zgrabijo prvega mladeniča, ki pride k njim v kraljevem imenu, ter naj ga brez usmiljenja vržejo v apnenico.

Res ukaže kralj drugega jutra že zarano dobremu mladeniču, naj brzo odide vprašat delavce k apnenici, jeli so že storili, kar jim je bilo ukazano. Pokorni mladenič gre brez obotavljanja. Ker pa je vodila pot k apnenici slučajno mimo neke kapelice, v kateri se je ravno darovala sv. maša, stopi mladenič noter, da malo pomoli. Med molitvijo pa mu pravi neki notranji čut, naj ostane v kapelici do konca sv. maše. In tako je tudi storil.

Sodvorjanič, ki je bil nedolžnega mladeniča po krivem obdolžil, je dobro vedel za kraljevo povelje, zato je peklenškega veselja prevzet komaj čakal, da se ukaz izvrši. V svoji nestrpnosti mu šine v glavo misel, da bi lahko šel sam pogledat, ali so delavci že izpolnili dano jim povelje. In kakor je mislil, tako je tudi storil. Pa slabo jo je izkupil. Prišel je namreč k apnenici pred svojim tovarišem. Delavci pa, meneč, da imajo tega sežgati, ga nagloma zgrabijo ter ga telebnejo v žareče apno. Nič mu ni pomagalo, ko je vpil na vse grlo, da on ni pravi. V groznih mukah je izdihnil svojo zlobno dušo.